

Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju. Svjetla i sjene postkonzilskog pastorala braka i obitelji u Hrvatskoj (1965. – 2000.)*, Salesiana, Zagreb, 2011., 227 str.

Početkom ljeta objavila je izdavačka kuća Salesiana disertaciju dr. sc. Veronike Reljac pod naslovom *Pastoral braka i obitelji na iskušenju. Svjetla i sjene postkonzilskog pastorala braka i obitelji u Hrvatskoj (1965. – 2000.)*. Spomenutu objavljenju disertaciju, autorica je napisala pod vodstvom red. prof. dr. sc. Josipa Balobana, profesora na Katedri pastoralne teologije Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga ima 227 stranica i osim Zahvale, Predgovora, Popisa literature i Kazala imena sadrži:

Uvod (17–21)

1. poglavlje – Teološko shvaćanje braka i obitelji (25–56)
2. poglavlje – Recepcija koncilskoga učenja o braku i obitelji (59–154)
3. poglavlje – Posebna iskušenja za bračni i obiteljski pastoral (157–177)
4. poglavlje – Pastoralno-teološke konsekvencije i perspektive (181–199)

Zaključak (201–208)

Autorica Veronika Reljac u *Uvodu* doktorskoga rada donosi ukratko sadržaj, pretpostavke te cilj istraživanja obuhvaćena temom doktorskoga rada. Doktorski rad imao je nakanu biti »obrazložen izvještaj o razvoju pastorala braka i obitelji poslije

Drugoga vatikanskog koncila u Hrvatskoj« (21).

Prvo poglavlje doktorskoga rada nosi naslov *Teološko shvaćanje braka i obitelji*. Ovo je poglavlje pregledni prikaz tematike braka i obitelji u dokumentima Drugoga vatikanskog koncila (LG i GS) te postkonzilskoga učenja o braku i obitelji u papirskim enciklikama, pobudnicama i pismima. Izlaganje tematike u poglavlju teče i prati svoj logičan slijed.

Drugo poglavlje doktorskoga rada Veronike Reljac nosi naslov *Recepcija koncilskoga učenja o braku i obitelji u Hrvatskoj*. To je najopsežnije poglavlje doktorskoga rada. Ima dva velika dijela: Recepcija koncilskoga učenja na teološko-teoretskoj razini i Recepcija koncilskoga učenja u pastoralnoj praksi hrvatske Crkve.

U prvom dijelu poglavlja »Recepcija koncilskoga učenja na teološko-teoretskoj razini« donosi se pregledan govor o bračnoj i obiteljskoj tematici u dokumentima biskupa Jugoslavije i Republike Hrvatske, na konferencijama i kongresima, na simpozijima, na Teološko-pastoralnim tjednima te na Obiteljskim ljetnim školama.

U dijelu koji obrađuje govor o bračnoj i obiteljskoj tematici u dokumentima

biskupa Jugoslavije i Republike Hrvatske sustavno se donose dokumenti u kojima biskupi Jugoslavije i Republike Hrvatske potaknuti papinskim dokumentima razmišljaju o određenoj problematici vezanoj uz brak i obitelj ili što su biskupi sami inicirali analizirajući situaciju i vrijeme u kojem se nalaze. Odlično je imati na jednom mjestu sve dokumente biskupa Jugoslavije i Republike Hrvatske važne za temu braka i obitelji, a što pruža ova knjiga.

Dio drugoga poglavlja koji se bavi problematiziranjem bračne i obiteljske tematike na konferencijama i kongresima (83–92) donosi razmišljanja i poticaje s dva okrugla stola o bračnim i obiteljskim pitanjima u organizaciji Glasa Koncila, prikaz konferencije o metodama pomaganja nerođenoj djeci da dožive rođenje – Međunarodni skup za zaštitu nerođene djece, kratki osvrt na petnaesti Međunarodni obiteljski kongres koji je obrađivao temu Sretna obitelj – radost i mir za sve te obradu Pastoralnih dana Zagrebačke nadbiskupije povodom 900. obljetnice postojanja, koji su se odvijali na župnoj, regionalnoj i sveopćoj nadbiskupijskoj razini radi bolje evangelizacije obitelji.

Razmišljanja i poticaji o temi braka i obitelji na simpozijima donosi detaljan uvid u simpozije održanih u Đakovu 1983. i 1988. godine te u Studijske dane održane u Đakovu od 20. do 22. listopada 1994. godine. Taj dio doktorskoga rada na temelju objavljenih zbornika prikazuje sudionike spomenutih simpozija i Studijskih dana s njihovim razmišljanjima i interventima. To je koristan prikaz svima koji se bave

spomenutom problematikom. Autorica ističe da je tada zaključeno ono što je i danas svojevrsan imperativ i neodgodiva potreba – dobro osmišljeni pastoralni rad s obiteljima.

Iscrpno se prikazuju rasprave o braku i obitelji održane na Teološko-pastoralnim tjednima u Zagrebu i Rijeci 1971. godine te na Teološko-pastoralnom tjednu u Zagrebu 1972., 1979. i 1999. godine. Te su rasprave i razmišljanja aktualne i danas (107–122).

Obiteljski institut pri Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu započinje 1972. godine s održavanjem Obiteljskih ljetnih škola. Tematiziranje bračne i obiteljske problematike na Obiteljskim ljetnim školama sadržaj je točke 2.1.5. U toj točki donesen je prikaz i obilježja triju vremenskih razdoblja djelovanja Obiteljske ljetne škole.

Prvo razdoblje je od 1972. do 1980. godine. U ovom razdoblju »vodeću ulogu imali su Josip i Stranko Weissgerber koji naglasak stavljaju na organizirani Obiteljski apostolat u hrvatskoj Crkvi« (122).

Drugo razdoblje je od 1981. do 1989. godine. »Ovo razdoblje nalazi inspiraciju i poticaj za rad u idejama i razmišljanjima koje su izrečene na Biskupskoj sinodi u Rimu 1980. godine i u pobudnici *Familiaris consortio* koja je nastala kao rezultat spomenute Sinode. Drugo razdoblje Škole obilježila je misao pape Ivana Pavla II. o braku i obitelji« (125).

Treće razdoblje je od 1990. do 1996. godine i obilježava suradnja Obiteljske ljetne škole s institucijama u Republici Hrvat-

skoj koje se bave pitanjima dobrobiti braka i obitelji. U ovom razdoblju dolazi i do povećanja broja laika koji sudjeluju kao predavači na Školi.

Drugi dio drugoga poglavlja obrađuje temu: Recepcija koncilskog učenja u pastoralnoj praksi hrvatske Crkve i obuhvaća govor o predbračnim tečajevima, braku i obitelji u katehizaciji viših razreda osnovne škole, srednjoškolaca, studenata i radničke mladeži, pastoralu roditelja prigodom sakramenata kršćanske inicijacije djece, nedjelji – danu obiteljskoga i euharistijskoga zajedništva te župnim tribinama s bračno-obiteljskom tematikom. Na pregledan i sustavan način izlaže se tematika pojedinih točaka u poglavlju.

U objavljenome doktorskomu radu ističu se i župne tribine s bračno-obiteljskom tematikom koje nisu zaživjele u pastoralnom radu u župnim zajednicama. One se po svojoj tematici i adresatima razlikuju od roditeljskih sastanaka i katehetskih susreta odraslih, premda s njima čine komplementarno evangelizacijsko-katehetsko usmjerenje unutar određene župne zajednice. Cilj ovih tribina jest, kako autorica naglašava, nadovezujući se na Josipa Balobana: »kršćanskoj mladeži i, osobito, bračnim drugovima posvijestiti osnovne aspekte braka i obitelji« (154). Autorica zaključuje da takav način evangelizacije i katehizacije u Crkvi u Republici Hrvatskoj nije dovoljno prepoznat, niti je Crkva mnogo na tome području učinila.

Posebna iskušenja za bračni i obiteljski pastoral naslov je trećega poglavlja doktorskoga rada u kojem se raspravlja o pasto-

ralnom djelovanju u teškim i posebnim pastoralnim situacijama te o situaciji suočavanja s novim trendovima s obzirom na brak i obitelj.

Prvi dio trećega poglavlja donosi problematiku pastoralnoga djelovanja u teškim i posebnim pastoralnim situacijama. Ističe se nužnost pastoralne brige i skrbi vjernika u nepotpunim obiteljima te nužnost pastoralne brige i skrbi za obitelji koje se nalaze u posebnoj životnoj i društvenoj situaciji. Nepotpune obitelji obilježavaju: brak bez djece, jednoroditeljska obitelj, rastavljeni bračni par i rastavljeni roditelji te rastavljeni i ponovno civilno vjenčani vjernici. Takvi nepotpuni oblici obitelji trebaju naći svoje mjesto u pastoralnoj brizi i skrbi Crkve, konkretno župne zajednice. U ovom dijelu donose se uzroci nastanka navedenih životnih situacija koje su vezane uz brak i obitelj kao i mogućnosti pastoralnoga djelovanja i pružanja pastoralne brige i skrbi vjernicima koji su se našli u bilo kojoj od tih navedenih bračnih i obiteljskih situacija. To su iznimno vrijedna razmišljanja i poticaji za daljnje pastoralno djelovanje Crkve u Republici Hrvatskoj. Tu se očituju svjetla i sjene postkoncilskog pastorala braka i obitelji.

Nadalje, u doktorskomu radu naglašava se da posebnu pastoralnu brigu i skrb treba posvetiti obiteljima koje se nalaze u posebnoj društvenoj situaciji. Autorica doktorskoga rada tako nabraja obitelji s djecom s posebnim potrebama te obitelji s djecom koja imaju određeni poremećaj u ponašanju. Pastoralna djelatnost župne zajednice ne smije izostaviti i ove obitelji,

pogotovo što je vidljiv i očit rast broja obitelji koje zbog raznih uzroka imaju djecu i mlade s posebnim potrebama ili s nekim od poremećaja u ponašanju. Takve obitelji ne smiju ostati same u svojoj svakodnevnoj obiteljskoj, crkvenoj i društvenoj stvarnosti. Upravo da obitelji koje imaju djecu i mlade s posebnim potrebama ne bi ostale same u svojoj svakodnevici, u župnoj zajednici mogu se organizirati katehetske skupine (živi vjernički krugovi) pod nazivom Samaritanac, a koju ističe obnovljeni plan i program župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*. Cilj okupljanja katehetske zajednice (živoga vjerničkog kruga) Samaritanac jest okupljanje osoba »svih životnih dobi, koje trajno nose teret fizičkog, mentalnog ili senzornog oštećenja, koje nisu dovoljno sposobne za samostalno uključivanje u sve oblike života i djelovanja unutar župne zajednice, kao bratske i ugodne obiteljske kuće, gdje postaju svjesni da smo svi narod Božji. Njima se priključuju osobito oni kršćani koji su posebno osjetljivi za zadaće Crkve« (HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb – Zadar, 2000., 117).

Drugi dio trećega poglavlja problematizira pastoralno suočavanje s novim trendovima s obzirom na brak i obitelj. Novi trendovi su: nevjenčana zajedništva, »brak« na probu i istospolne zajednice. Četvrto poglavlje doktorskoga rada nosi naslov *Pastoralno-teološke konsekvencije i perspektive*. U ovom poglavlju razmišlja se

o prevladavanju dosadašnjega suženog pastoralnog djelovanja, (ne)funkcioniranju postojećih struktura obiteljskoga pastoralara, crkvenim službenicima promicateljima bračnoga i obiteljskoga pastoralara te bračnim parovima nositeljima bračnoga i obiteljskoga pastoralara.

U razdoblju od tri i pol desetljeća nakon Koncila opravdano je, kako naglašava autorica, upozoriti na »suženi pristup pastoralnog djelovanja u Crkvi u Hrvatskoj, kako u programu cjelovitog pastoralara Crkve tako i u pastoralu braka i obitelji« (181).

Nadalje, u poglavlju se prikazuju načela afirmativnoga pristupa pastoralu braka i obitelji hrvatskih pastoralnih teologa Pere Aračića i Josipa Balobana. Ističu se i potrebni koraci u daljnjem afirmativnom pristupanju pastoralu braka i obitelji. Potrebno je učiniti djelatnima strukture obiteljskoga pastoralara u jednoj nad/biskupiji s posebnim naglaskom da crkveni službenici budu promicatelji bračnoga i obiteljskoga pastoralara u svojim nad/biskupijama.

U razmišljanje o dobro koncipiranom bračnom i obiteljskom pastoralu ne smije se mimoći bračni parovi kao nositelji spomenutoga kategorijalnog pastoralara. S obzirom na pastoralni rad s obiteljima u Crkvi u Republici Hrvatskoj, autorica izdvaja formiranje obiteljskih zajednica po župama i Bračne susrete.

U *Zaključku* objavljenoga doktorskoga rada *Pastoral braka i obitelji na iskušenju. Svjetla i sjene postkoncilskog pastoralara braka i obitelji u Hrvatskoj (1965. – 2000.)* ističu

se rezultati do kojih je dovelo istraživanje razvoja i prakticiranja postkoncilskoga pastorala braka i obitelji, ukazuje se na probleme s kojima se susretala Crkva u Republici Hrvatskoj u promicanju pastorala braka i obitelji te se navode otvorena pitanja daljnega prakticiranja pastorala braka i obitelji.

Objavljeni doktorski rad Veronike Reljac postigao je cilj koji je ona postavila, a to je da doktorski rad bude obrazložen izvještaj o razvoju pastorala braka i obitelji poslije Drugoga vatikanskog koncila u Hrvatskoj. Autorica pregledno i jasno razrađuje zadanu tematiku. Izlaganje tema je argumentirano i dokumentirano, popraćeno odgovarajućim citatima, odnosno brojnim podnožnim napomenama, čije navođenje svakako obogaćuje sam sadržaj rada i precizno upućuje čitatelja na daljnju razradu pojedinih tema. Jezik kojim se autorica služi je jasan, razumljiv

i teološki vrlo precizan. Teološka terminologija je korektna i precizna.

Adresati ove knjige su svi oni kojima je djelovanje povezano uz brak i obitelj, a pogotovo uz pastoral braka i obitelji (studentice i studenti teoloških učilišta, svećenici, redovnici i redovnice, angažirani vjernici laici u raznim institucijama). U knjizi se nalaze mnogi poticaji koji mogu pomoći pojedincima ili skupinama za osmišljene pastoralne inicijative koje na poseban način za težište svoga cjelokupnoga promišljanja i djelovanja imaju brak i obitelj.

Korisne podatke u ovoj knjizi mogu naći i vjeroučiteljice i vjeroučitelji, kojima se ona nameće kao jedan od izvora za pripremanje vjeronaučnih satova vezanih uz temu braka i obitelji u višim razredima osnovne škole, a pogotovo u srednjim školama.

Josip Šimunović

Ante MATELJAN, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija, Crkva u svijetu, Split, 2010., 227 str.*

Kad čovjek susretne novi naslov neke nove knjige i poželi nabaviti je što prije i pročita na dušak te kad na kraju bude zadovoljan i obogaćen, onda se za tu knjigu može reći da se pojavila u pravo vrijeme, da pravim riječima nosi jasnu poruku svojim čitateljima o njima važnoj temi. Naravno iz subjektivne perspektive usuđujem se to reći za knjigu profesora Mateljana pod naslovom *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija*. Intencija, po-

ruka i sadržaj knjige itekako odgovaraju naslovu. To svjedoči 227 stranica knjige kao i njezin uvodni dio u kojem se ciljano i osmišljeno navodi citat iz *Katekizma Katoličke crkve*, u kojem se kaže da je svako sakramentalno slavlje »susret sinova Božjih sa svojim Ocem, u Kristu i Duhu Svetomu« te da se »taj susret zbiva kao dijalog, pomoću čina i riječi« (br. 1153).

Naslov *Otajstvo susreta* predstavlja okvir sakramentalnoga sadržaja nauka Crkve